

A három tanulmány a 2012. október 5-én, az MPT Szakmai Kollégiumban Dr. Majzik Lászlóné születése 100. évfordulójának tiszteletére rendezett ülésen elhangzott előadások szerkesztett változata.

Schüttler Tamás

Pályakép egy pedagógiai írástudóról

Majzik Lászlóné (1912–1999)

Az emlékezés kísérletet tesz Majzik Lászlóné életútjának és pályájának áttekintésére. Nem vállalkozik a teljességre, nem tudományos dolgozat, inkább személyes hangvételű portré, egy nagyszerű, felejthetetlen emberről. Az írás persze nem mellőzheti a kort, amelyben Majzik Kati szocializálódott, amellyel folytonosan dacolva megpróbálta a maga értékeit, szakmai hitvallását érvényesíteni. Az életrajz néhány ténye és a személyes, minden bizonnyal a portré írójának érzelmeivel átszínezett emlékezés talán közelebb hozza a neveléstudományi kutatót, az embert, sokunk Katiját, Kati nénijét.

Vannak emberek, akik már életükben legendává válnak, miközben nincsenek a nyilvánosság reflektorfényében, látszólag nem is tesznek semmi különlegeset, „csak” hallatlan szorgalommal, csendben dolgoznak, bámulatra méltó tudást gyűjtenek és adnak tovább. Éljenek, dolgozzanak bárhol, mindig szoros kapcsolatuk marad a valósággal, a mindennapi gyakorlattal. Majzik Lászlóné, a magyar pedagógia Katija, később Kati nénije archetípusa ennek a fajta személyiségnek.

1912-ben született Erdélyben, többgenerációs értelmiségi polgárcsaládban. Az első világháború után szüleivel együtt Budapestre került. A családi tradíciók egyik fontos eleme volt a soknyelvűség, amely későbbi pályája szempontjából kitüntetett szerepet játszott életében.

Érettségi után úgy lett tanítónő, hogy a Fővárosi Pedagógiai Szeminárium egyéves tanfolyamát követően kikerült egy külvárosi iskolába, ahol gyakorlat közelben tanulta a pedagógusmesterséget. Időközben beiratkozott a Pázmány Péter Tudományegyetemre, ahol művészettörténetet, pedagógiát és filozófiát hallgatott. Egyidőben járt egyetemre – ahol ismerkedett az európai művészettörténettel, filozófiával, s nem utolsósorban az akkor éppen forradalmát élő pedagógia-pszichológia tudományával – és a külvárosi iskolába, ahol sok-sok hátrányos helyzetű külvárosi gyereket tanított írni, olvasni, számolni és a világot befogadni. Ebben a „kettős közegben” fejlődött ki a pedagógiai módszertan iránti érzékenysége.

A legenda személye körül már ekkor épülni kezdett. A reggel fél nyolcra az iskolába érő tanítónő művészettörténet-pedagógia szakos diplomáján épp csak megszáradt a tinta, amikor Korniss Gyula professzornál megvédte a munkaiskoláról szóló doktori disszertációját. Majzik Kati ekkor még csak a huszonharmadik évében járt.

Aki belenéz ennek az 1935-ben könyvként is megjelent disszertációnak az irodalomjegyzékébe, láthatja, hogy a doktorandusz a témával kapcsolatos német, francia és angol szakirodalmat maradéktalanul elolvasta, feldolgozta. A könyv hosszan elemzi a munkaiskola személyiségfejlesztő szerepét, továbbá azt, hogy a munkatevékenység milyen tág teret kínál az ismeretszerzésre.

Bizonyosan ezekben a tanítással és egyszerismind tanulással, kutatómunkával, fordítással töltött években alapozódott meg a gyakorlat szempontjait mindig figyelő kutatói, fejlesztői és elsősorban szerkesztői szemlélete. A doktori disszertációt követő években tovább tanított, rendületlenül olvasott, s közben férjhez ment és két gyereket szült.

1945-ben szüleivel közös budai lakásuk, s vele könyvtáruk nagy hányada az ostrom idején megsemmisült. Ebben az embert próbáló helyzetben kezdett szakmai értelemben új életet. A háború után megalapított Fővárosi Neveléstudományi Intézetbe Mérei Ferenc hívására érkezett. Ez a nagy múltú – a Fővárosi Pedagógiai Szeminárium alapjain létrejött – szakmai műhely nem kevesebbre vállalkozott, mint hogy megismertesse a tanárokkal, tanítókkal a modern pedagógiai gondolkodás eredményeit. Mérei ugyanis azt gondolta, hogy az új magyar demokráciának nyílt, reformpedagógiai szellemiségű pedagógusokra van szüksége. Ehhez a feladathoz kereste meg a többnyelvű, a kor haladó pedagógiáit jól ismerő Majzik Kati, aki a rá később is jellemző igényességgel és tudással tanította pedagógusok százait reformpedagógiára, modern didaktikára, s természetesen a pedagógia világában való tájékozódásra, életbölcösségre.

A mindent és mindenkit maga alá gyűrő diktatúra csak rövid ideig tűrte Méreit és intézetét, s leginkább azt a szabad pedagógiai szemléletet, amit ez a szellemi műhely, az ott dolgozó kiváló kollégák képviseltek. Mérei a pedagógus-továbbképzés mellett megindította az új, a Vallon és Piaget, valamint a reformpedagógia több jelentős képviselőjének eszméiségeivel átszőtt tantervek és tankönyvek kidolgozását. A tájékozott, jelentős pedagógusi, tanítási gyakorlattal rendelkező Majzik Kati ebben a munkában is nagy szükség volt.

Érdekes módon az intézet és Mérei 1949–50 körüli szellemi és egzisztenciális értelemben vett likvidálása után sem került Majzik Kati süllyesztőbe, pedig „rossz volt” a káderlapja. Semmi sem lehetett gyanúsabb a negyvenes-ötvenes évek fordulóján, mint egy Horthy-korszakbéli bíró apával, pedagógiai-pszichológiai doktorátussal, három nyugati nyelv fordítás-képes ismeretével rendelkező polgárlány. A véletlen szerencse vagy a hatalom katasztrófális káderhiánya végül az akkor létrejött Pedagógiai Főiskola Neveléstudományi Tanszékére juttatta, ahol rejtve, félve, de folytatta azt, amit Mérei szárnyai alatt megkezdett, többek között a tanterv- és tankönyvkészítést. A félelem, az állásvesztéstől való folytonos rettegés, a kor általános érzülete a zsigereibe égetődött. Végül megúszta az ötvenes éveket. Biztosra vehető, hogy nem tudták volna a ráosztott szerepeket másra bízni. Kellett valaki, aki a többnyire hozzá nem értő káderek mellett képes volt értelmes dolgokat tanítani. Életének

ebben az időszakában fogalmazta meg életfilozófiája egyik sokszor hangoztatott mondatát: „A munka megtart!” Nehéz pillanataiban mindig a szenvedélyesen, nagy kitartással és hihetetlen energiával végzett munka segítette át „a túlsó partra”. Mert Majzik Katinak mindig át kellett érnie oda, valamit át kellett vészelní, hol a főiskolát és egy annak szemléletét ócsároló *Szabad Nép*-cikket, hol egy ostoba hivatalnok rosszindulatú packázásait, hol egy levert forradalom után tankokkal körülvett intézet légkörét, hol a korszak egészét átható megannyi intézeti-intézményi átszervezést.

1954-ben az akkor létrejövő Pedagógiai Tudományos Intézet Pedagógia Tanszékére került, s itt is azt folytatta, amit valamikor az egyetem befejezése idején elkezdett: olvasott, fordított, iskolai órák sokaságára járt, megfigyelt, értékelt, elemzett, s írta cikkeit, könyveit.

Két legendás történetet említenék ebből a korszakból: 1956 decemberében a Pedagógiai Tudományos Intézet a Művelődési Minisztérium Szalay utcai épületének ötödik emeletén működött. A forradalom leverése után a tankok ezt a középületet is körülvették, fűtés nem volt, a kutatók alig-alig dolgoztak, inkább egész nap a dohányfüstös, hideg szobákban politizáltak. Majzik Kati mind a politikát, mind pedig a füstöt utálta. Ő egy kis helyiségben reggel nyolctól délután fél ötig a Pedagógiai Könyvtárból megkapott Piaget könyvet fordított – magának, mert neki ott és akkor feltétlenül szüksége volt arra, hogy végre megismerje a *Gyermek lélektana* című művet. Érdemes belepillantani a nyers fordítás közben készített jegyzeteit tartalmazó határidőnapló oldalaiiba, az értelmező lábjegyzetekbe, amelyekben még a kaligrafikus betűk rajzolatát is érdemes elemezni.

Egy másik legenda: a korszak egyik nagyhatalmú oktatáspolitikusát, Jóború Magda miniszterhelyettest kinevezték az UNESCO magyar követévé. Tudott franciául, de passzív volt a tudása. Kerestetett egy partnert, aki segíthette a nyelvismeret felfrissítésében, s ráadásul olyat, aki aktuális pedagógiai kérdésekről is tudott beszélgetni vele franciául, hetente kétszer.

Természetesen Majzik Kati ült be a nagyhatalmú miniszterhelyettes asszonyhoz egy-egy órányi colluque-ra. Hogy fel tudjon készülni, korlátlanul megkapott mindent a Szalay utcai Pedagógia Könyvtár zárt nyugati friss folyóiratanyagából. A majdnem korlátlan betekintési jog a Jóború Magdával folytatott francia társalgási órák után is megmaradt. S ebből lett az a megszámlálhatatlan, *Világszerte* címen megjelent információs cikk, s ez alapozta meg az *Új Pedagógiai Szemle* Cseppben a tenger sorozatát, amellyel ablakot nyitott a világ, elsősorban Európa pedagógiai folyamataira. Az Országos Pedagógiai Intézetben a pedagógiai folyamatok mérésével és az osztályfőnöki munka szakmai-tudományos hátterének megalapozásával foglalkozva rádöbent, hogy mennyire intuitív megérzéseken alapul az értékelés, a nevelés eredményeinek megítélése. Ezért kezdett el komolyan, a rá jellemző vehemenciával foglalkozni az attitűd, a beállítódás pedagógiai mérésének problematikájával. Ebből írta meg később – hetvennyolc évesen – kandidátusi disszertációját.

Közben „beépült” az OPI folyóiratának, a „régí” *Pedagógiai Szemlének* a szerkesztőségébe is, ugyanis itt is kellett egy pedagógiai írástudó. A szerkesztőségben eltöltött évtizedek életének talán a legtermékenyebb korszakát jelentik. Különösen 1990 után érezte magát elemében, hiszen mindenhez hozzáférhetett, mindenről szabadon írhatott. Nyolcvanévesen egy fiatal, impulzív szellemiségű embernek láttuk. Mindenről írt, amit a kor levegőjében fontosnak érzett:

az értékpluralizmus iskolai, pedagógiai értelmezésének problémájától kezdve a pedagógus mentálhigiénéjén, a globalizáció pedagógiai kérdésein át az európaiság és a nemzeti identitás kapcsolatáig. Nem véletlenül adta e harmincnál is több írást tartalmazó sorozatának a címet: *Cseppben a tenger*. Boldog volt, ha egy-egy konferencián vagy vidéki olvasótalálkozón valaki megkérdezte egy-egy általa összefoglalt problémáról, vagy ha szakirodalmat kértek tőle továbbképzésekre járó pedagógusok. Alázattal írta tanácsadó leveleit – gépbe, 10 ujjal, minden apró géphibát könyörtelenül kijavítva. Magam is hihetetlen sok feddést kaptam tőle a számítógép előtti korszakban Optima írógépemeken lekopogott absztraktjaim tollal való javításáért. „Nekem egy főszerkesztő dolgozzon hibátlanul!” – s odacsapta elém a fehér javító folyadék pici flakonját. Majd az orra alatt megjegyezte: „Az írás maga az ember” – parafrázálva a sokat idézett mondást.

Még mérte az internetkorszakot, valósággal rávetette magát a számítógépre. Övé lett az első szerkesztőségi laptop, hogy a csúszós téli napokon ne kelljen bejönnie a szerkesztőségbe. Amikor nyolcvanöt évesen megtanult szöveget szerkeszteni, megrészegett a „papírnélküli” írógép – így hívta a számítógépét – varázsos lehetőségeitől, ezzel tiszta, szép írásképeket produkálhatott.

Folyton vitatkozott az ostoba helyesírás-ellenőrzőkkel. Újabb és újabb internetes oldalak fedeztek fel, egyre több cikket, folyóiratot talált az általa ismert nyelveken, amelyekből újabb és újabb *Cseppben a tengerek* születtek. Számára természetesen az internet korántsem tudta helyettesíteni a könyvtárakat. Egy-egy interneten kivadászott témát aztán az OPKM dokumentációjában még alaposabban körbejárt. Jegyzetek sokasága készült, folyton gyanakodott az internetes publikációk megállapításaival kapcsolatban, s boldog volt, ha négy könyv böngészése, folyóiratcikkek sokaságának átolvasása után valamennyire biztosnak érezte a saját írása szövegét, adatait, lábjegyzeteit.

„Én egyidős vagyok mindenkivel” – mondta egy vele készült életútinterjúban, jóval túl a nyolcvanon. Tévedett: fiatalabb volt mindannyiunknál. Nyolcvannyolc évesen ment el. Pár nappal halála előtt még zihálva, fáradtan, de érdeklődéssel a szemében a kórházi ágyon olvasta el, javította ki a szokásos szerkesztőségi jegyzetemet, a hátamon írva, tartva a kinyomott kéziratoldalakat. „Ne haragudj, de látni akartam” – mondta kissé szabadkozva. S a munkától elfáradva, lehanyatló testtel megjegyezte: „Még mindig vannak hosszú mondataid. Okos, jó gondolatokat írtál, de vedd figyelembe az olvasót, meg kell, hogy értse a mondanivalódat.” Behunyta a szemét, s kérte, hogy még egyszer olvassam fel a három általa széttördelt mondatot. Mert az olvasó mindennél fontosabb volt!

Végezetül tartozom egy személyes vallomással: Majzik Kati számomra egyszerre jelentett mentort, barátot, hihetetlen nagy tudású szellemi partnert, de leginkább az értelmiségi lét sajátos, már életében is kihálófélben lévő példázatát, egyfajta archetípusát. Mindent meg akart tanulni, minden munkában egyesítette a gondolkodás nagyvonalú eleganciáját és a végtelen pontosságot, fegyelmezettséget. Ezt a példázatot próbálom, lassan én is idősödvé követni, gondolkodásban, írásban, de leginkább a mindennapi életben.

Mit mondjak, „kutyanehez”, önmagában is, de Majzik Kati nélkül még inkább az. 2012-ben századik születésnapján emlékezünk rá.